

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Erfgoed en Kunsten

Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie

25967145

Uw e-mail

14 oktober 2020

Uw referentie

Datum 19 november 2020

Betreft Antwoord op schriftelijke vragen leden Beckerman en Kwint (beiden SP)
over het bericht 'De beladen bunker van Seyss-Inquart kwijnt weg'

Bijlagen

1

Hierbij stuur ik u mede namens staatssecretaris Knops de antwoorden op de vragen van de leden Beckerman en Kwint (SP) over het bericht 'De beladen bunker van Seyss-Inquart kwijnt weg'.

De vragen werden ingezonden op 14 oktober 2020 met kenmerk 2020Z18796.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Ingrid van Engelshoven

2020Z18796

Vragen van de leden Beckerman en Kwint (beiden SP) aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over het bericht 'De beladen bunker van Seyss-Inquart kwijnt weg' (ingezonden 14 oktober 2020)

Onze referentie
25967145

1

Bent u bekend met het bericht 'De beladen bunker van Seyss-Inquart kwijnt weg. 'Als er maar geen escaperoom in komt'' (1)

Ja

2

Deelt u de mening dat de Seyss-Inquart bunker, een Rijksmonument met een beladen verleden als gebouw uniek is? Deelt u voorts de mening dat deze bunker een belangrijke educatieve WO2 en Koude Oorlog erfgoedfunctie kan en moet vervullen?

De Commandobunker Clingendael, ook bekend als de Seyss-Inquart bunker, is een gebouw met hoge cultuurhistorische waarden dat om die reden is aangewezen als rijksmonument. Als belangwekkend erfgoed van de Tweede Wereldoorlog en de periode van de Koude Oorlog kan de bunker een rol vervullen in het vertellen van het verhaal van deze perioden.

3

Bent U bekend met het feit dat de oorspronkelijke bebouwingen van de vier Nationale herinneringscentra voor een groot gedeelte dan wel helemaal (99%) zijn afgebroken? Bent U van mening dat de "Muur van Mussert" en de Seyss-Inquart bunker de laatste tastbare grote bouwwerken zijn die specifiek gebouwd zijn voor de leiding van het Nationaal Socialisme en een belangrijke bijdrage kunnen leveren in het voorkomen van onverdraagzaamheid en haat? Zo ja, welke stappen gaat u zetten?

Ik ben er mee bekend dat een deel van de herinneringscentra is afgebroken. En ik vind het net als u belangrijk dat betekenisvol erfgoed uit deze periode goed wordt bewaard. Dat geldt zowel voor de herinneringscentra als voor het nationaal-socialistische erfgoed. De commandobunker Clingendael en het Nationaal Tehuis van de NSB ("Muur van Mussert") in Lunteren zijn belangrijke getuigen van het nationaal-socialisme in Nederland. Zij herinneren ons aan donkere bladzijden uit onze geschiedenis. Door deze gebouwen te beschermen en in stand te houden, dragen zij bij aan de bewustwording dat een open en democratische samenleving, die gestoeld is op vredelievendheid en naastenliefde, het sterkste wapen is tegen haat en onverdraagzaamheid. Om deze reden is bijvoorbeeld ook de schuilbunker in Apeldoorn in 2000 aangewezen als rijksmonument en ben ik bezig met de aanvullende bescherming van wat nog niet beschermd is en wel bescherming verdient, zoals aangekondigd in mijn beleidsbrief van 28 april 2020.

4

Klopt het dat de bunker, ondanks het gedeeltelijk uitgevoerde herstel, steeds

meer in verval raakt? Bent u van mening dat onderhoud aan de toekomstige eigenaar is of vindt u dat de huidige eigenaar -het Rijksvastgoedbedrijf- nu in moet grijpen om het verval te stoppen? Zo ja, welke stappen gaat u zetten? Zo nee, klopt het dat de verkoopprocedure nog jaren kan duren, waarmee verder verval dreigt?

Onze referentie
25967145

Het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) heeft de afgelopen jaren het nodige instandhoudingsonderhoud gepleegd en zal dit ook tot de overdracht aan een nieuwe eigenaar blijven plegen conform hetgeen in de Erfgoedwet is vastgelegd en ook in de Leidraad Afstoot Monumenten (bijlage bij Kamerstuk 32820, nr. 351) is opgenomen. Ten aanzien van de verkoopprocedure heeft de staatssecretaris in beantwoording van Kamervragen van de leden Geluk-Poortvliet en Van Dam (Aanhangsel van de Handelingen 2018-2019, nr. 2772) vorig jaar de verkoopprocedure uiteengezet. Eerst zal het Rijksvastgoedbedrijf een participatietraject doorlopen met omwonenden en belangengroepen naar aanleiding van de concept Nota van Uitgangspunten (stedenbouwkundige, maar ook specifieke erfgoedangelegenheden). Daarna zal de definitieve Nota van Uitgangspunten worden aangeboden aan de gemeenteraad van de gemeente Wassenaar. Vervolgens zal er een voorselectie plaatsvinden van kandidaten op basis van hun visie op het gehele complex. Deze visies zullen worden beoordeeld door een selectiecommissie bestaande uit onder andere RVB, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en gemeente Wassenaar. Het RVB streeft ernaar om de verkoop eind 2021 af te ronden.

5

Bent u bekend met het in opdracht van het Rijksvastgoedbedrijf gemaakte Bouwhistorisch Onderzoek Bunker Seyss-Inquart rapport (deel 1 en deel 2) uit 2016 en onderschrijft u de aanbevelingen? Zo ja, wanneer wordt dit uitgevoerd, Zo nee kunt u aangeven waarom niet?

Ja, dit onderzoek is bekend. De aanbevelingen in het onderzoek bestrijken een breed spectrum dat gaat van nader onderzoek en instandhoudingsopgave tot reconstructie. Ik onderschrijf de aanbevelingen voor zover ze niet op de planvorming vooruit lopen en niet in strijd zijn met de waardering voor de Koude Oorlogperiode. Er wordt nog aanvullend onderzoek uitgevoerd op het gebied van Koude Oorlog-erfgoed en archeologie. Door COVID-19 maatregelen loopt dit onderzoek enkele maanden vertraging op.

6

Bent u bekend met de definitieve Onderhoudsanalyse Bunker Seyss-Inquart uit 2017 en onderschrijft u de aanbevelingen? Zo ja, wanneer wordt dit uitgevoerd, Zo nee kunt u aangeven waarom niet?

De onderhoudsanalyse is door het RVB uitgevraagd om in algemene zin inzicht te krijgen in de bouwkundige staat. Het RVB heeft gebruik gemaakt van de adviezen en met inzet van de erfgoedexpertise binnen deze dienst om de onderhouds- en herstelwerkzaamheden, die vereist zijn voor een gedegen instandhouding conform de Erfgoedwet, te laten uitvoeren.

7

Klopt het dat zowel in de erfgoedwet als in de richtlijn (Leidraad afstoot monumenten april 2020) van de rijksbouwmeester een eigenaar verplicht wordt zijn monument, inclusief interieuronderdelen en structuurbepalende elementen, zo te onderhouden dat het behoud ervan gewaarborgd is? Wat is in lijn met deze verplichting uw oordeel over de huidige stand van de Seyss-Inquart bunker? Wat zou er volgens de minister tijdens de verkoopprocedure aan onderhoud moeten worden uitgevoerd?

Onze referentie
25967145

Zie antwoord op vraag 4 en 6.

8

Bent u van mening dat de bunker nu voldoende beschermd is tegen kopers en toekomstige (vervolg) eigenaren zonder historisch besef? Zo ja, kunt u uitleggen hoe dat is geborgd? Zo nee kunt u aangeven wat u hieraan gaat doen?

Ja. Ons erfgoedstelsel is erop ingericht dat de bescherming van rijksmonumenten niet afhankelijk is van het type eigenaar. Voor iedere eigenaar gelden namelijk dezelfde regels. Op grond van de wet is voor het wijzigen van het monument of de bestemming een omgevingsvergunning noodzakelijk. De gemeente is hiervoor het bevoegde gezag. Deze beslist over de vergunning na advisering door de gemeentelijke monumentencommissie en (bij ingrijpende werkzaamheden) de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Ik wijs erop dat in Nederland vele duizenden eigenaren op een uitstekende manier voor hun erfgoed zorgen. Daarnaast geldt op grond van het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) de verplichting voor gemeenten om bij de totstandkoming van bestemmingsplannen rekening te houden met aanwezige cultuurhistorische waarden. Dat betekent dat een gemeente de mogelijkheid heeft om functies en bestemmingen die niet met deze waarden verenigbaar zijn, te verhinderen.

Bij verkoop van de bunker kunnen partijen een bod doen onder de voorwaarde dat zij een visie indienen voor de herontwikkeling van het complex dat goed past bij de bedoelingen van de Staat en de gemeente en de Nota van Uitgangspunten. De visies worden eerst getoetst voor akkoord door een selectiecommissie van experts van RVB, RCE en gemeente. Getoetst wordt op de inhoud van de Nota van Uitgangspunten. Integere omgang met gebouw en opgave is daarbij een zeer belangrijk aspect.

9

Deelt u de zorgen van de stichting WO2 sporen dat particulieren, vastgoedontwikkelaars en commerciële kwaadwillenden bij een verkoop altijd mogelijkheden hebben? Zo ja, wat gaat u hieraan doen? Zo nee, waarom niet? Deelt u voorts haar zorg dat het na tien jaar makkelijker wordt om van de voorwaarden (eerste en vervolg schakel van een kettingbeding) van het Rijksvastgoedbedrijf af te komen en deze voorwaarden bij een faillissement van de koper zelfs helemaal verdwijnen? Zo ja, wat gaat u hieraan doen? Zo nee waarom niet? Klopt het dat een escaperoom ook telt als gebouw met een educatieve functie? Zo ja, wat gaat u hieraan doen? Zo nee, waarom niet?

Nee, ik deel die zorgen niet. Zie allereerst mijn antwoord op vraag 8.

De regels van ons erfgoedstelsel zijn niet tijdelijk, maar voortdurend van toepassing. Het zonder vergunning wijzigen of beschadigen van een monument is een misdrijf. Verder wordt overwogen te kiezen voor het opleggen van een kwalitatieve verplichting omdat dit juridisch een sterkere werking heeft dan een kettingbeding. Hoewel de Nota van Uitgangspunten nog niet definitief is vastgesteld kan ik op voorhand stellen dat een escaperoom niet hiermee strookt. Naast de inbedding van de erfgoedzorg in het daarvoor ingerichte stelsel, neemt de rijksoverheid nog aanvullende stappen om historisch erfgoed zo goed mogelijk te behouden door het verkoopproces ervan zorgvuldig in te richten en te begeleiden.

Onze referentie
25967145

10

Bent u ook van mening dat wet- en regelgeving het niet mogelijk maken om aanvullende eisen te stellen aan een mogelijke nieuwe eigenaar? Zo ja, kunt u uitleg geven wat de gevolgen hiervan zijn bij toekomstig gebruik? Zo nee, kunt u uitleggen wat de Leidraad afstoot monumenten april 2020 hiermee bedoelt?

Nee, op grond van het bestemmingsplan kunnen regels worden gesteld ten aanzien van functie van een monument. De huidige wet- en regelgeving (Erfgoedwet en wetten en regels op het gebied van bouwen en de ruimtelijke ordening) biedt voldoende handvatten om eisen te stellen aan het uiterlijk en gebruik van de bunker. De Leidraad Afstoot Monumenten van april 2020 is ervoor bedoeld dat de bij afstoting, wijziging en herbestemming van rijksmonumenten betrokken rijkspartijen gezamenlijk en in overleg met mede-overheden bijdragen aan een goede uitgangspositie voor dit erfgoed in andere handen.

11

Bent u van mening dat de "Visie Erfgoed uit de Tweede Wereldoorlog" en de Leidraad (Afstoot Monumenten) heldere criteria en randvoorwaarden omschrijven voor wat het Rijk wel – en vooral niet – wil verkopen? Zo ja, welke stappen gaat u hiervoor zetten? Bent u van mening, ook al is het minder lucratief voor het Rijk, dat maatschappelijke baten een grotere rol moeten vervullen voor het verzekerd instandhouden op de lange termijn van afwijkende en beladen monumenten? Zo ja, welke stappen gaat u hiervoor zetten? Zo nee, waarom niet?

Ik verwijs u naar het antwoord op vraag 8 en 9. De Visie Erfgoed uit de Tweede Wereldoorlog en de Leidraad Afstoot Monumenten hebben als doel bij te dragen aan de zorgvuldige omgang met waardevol erfgoed (in het geval van de Visie: het erfgoed uit de Tweede Wereldoorlog).

12

Deelt u de mening dat de bunker van Seyss-Inquart in handen zou moeten komen van een (nationale) monumentenorganisatie en daarmee gewaarborgd is voor de toekomstige generaties? Zo ja, welke stappen gaat u hiervoor zetten? Zo nee, waarom niet?

Ik heb geen oordeel over welke partij de commandobunker zou moeten bezitten en beheren. De verkoopprocedure is er niet op gericht om zomaar degene met de hoogste prijs te selecteren. Eerst worden alleen die partijen geselecteerd die een

zorgvuldig plan hebben passend binnen de kaders van de Nota van Uitgangspunten. Verder verwijs ik u naar de antwoorden op vraag 8, 9 en 10.

Onze referentie
25967145

1) Trouw, d.d. 10 oktober 2020: De beladen bunker van Seyss-Inquart kwijnt weg. 'Als er maar geen escaperoom in komt'
(<https://www.trouw.nl/binnenland/de-beladen-bunker-van-seyss-inquart-kwijnt-weg-als-er-maar-geen-escaperoom-in-komt~b3d2e697/>)